



МУЗЕЕН ВЕСТНИК

РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – КЮСТЕНДИЛ

БРОЙ 22, ГОДИНА XXII / ИЗДАВА РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ "АКАДЕМИК ЙОРДАН ИВАНОВ" - КЮСТЕНДИЛ / 18 МАЙ 2021 г. ISSN 1312-7357

Посвещава се на 18 май - Международният ден на музеите, обявен от ЮНЕСКО и на 24 май - Денят на славянската писменост и култура

Къде е гробът на цар Михаил III Шишман според историческите извори?



Изображение на битката при Велбъжд от икона на крал Стефан Урош III Дечански 1577 г.

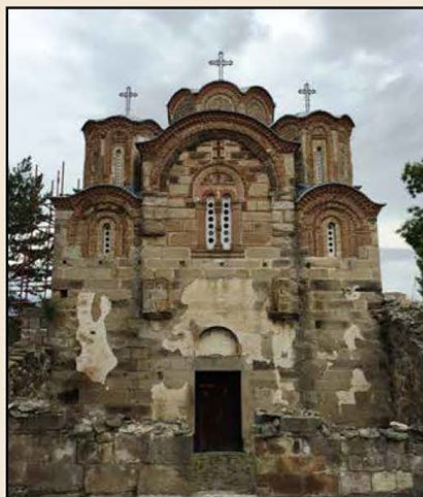
Управлението на цар Михаил III Шишман (1323 – 1330) е един активен период от развитието на българската външна политика. Още преди да се възкачи на търновския престол, Михаил Шишман е притежавал качества, които били забелязани не само от българските боляри, провъзгласили го за техен цар, но и от чуждите владетели. Във външнополитическите отношения с Византия, българският цар водел една настъпателна политика, като умело се възползвал от слабостите, които изпитвала империята вследствие на разярилата се в пределите ѝ гражданска война. Българският владетел се проявил като опитен дипломат и стратег, като се стремил, бдейки активен участник в събитията, да спечели редица изгоди за Българското царство.

Външнополитическите отношения със Сърбия не били положителен фактор за развитието на Българската държава. Макар и в началото на управлението на цар Михаил III Шишман Сръбското кралство да страдало от вътрешни междоусобици, установената от крал Стефан Урош III Дечански (1321 – 1331) власт и провежданата от него политика на завземане на земи, населявани с българско население, имали отрицателни последици за България. С подписването на Черноменския договор през 1327 г. и договореностите край Одрин (1328 г.) и в Кримин (1329 г.) цар Михаил III Шишман определил външната си политика спрямо Сръбското кралство да се реши по пътя на войната. За бъдещите военни действия цар Михаил III Шишман провел голяма подготовка, като събрал под знамената си внушителна на брой войска. В столицата Търново било организирано голямо шествие, а същевременно съюзът с Византия привлякъл византийския император Андроник III Палеолог (1325 – 1341) да настъпи от юг към българските земи в географската област Македония, контролирани по това време от сърбите. Всичките тези действия показват голямото внимание, което българският владетел отделил за войната срещу Сръбското кралство. Както се вижда от изворите, двете войски от българска и сръбска страна, разположени край Велбъжд, били равностойни. Имайки предвид настъплението на византийския император от юг, възникнало на победата натежавали към българо-византийския съюз, който се е очертавал като по-силен. Само шансот донесъл победа на сърбите и обрънал хода на събитията.

Битката при Велбъжд (28 юли 1330 г.) дала не само отражение върху българската външна политика години след това, но и променила конюнктура в Югоизточна Европа. Българската войска претърпяла едно от най-големите си поражения. Голяма

част от войниците били избити, други пленени и впоследствие освободени, а някои се спасили с бягство. Пълноводната река Струма, по думите на съвременници на сражението, почервеняла цялата от кръвта на убитите. Съсечените трупове на българските войни лежали разпръснати навсякъде подобно на полска трева.

Сръбската войска се зела с погребването им поради общата християнска принадлежност, а татарските наемници и езичниците били оставени непогребани, като техните трупове станали за пир на земните зверове и небесните птици. При поражението загинал българският цар Михаил III Шиш-



Църква „Св. Георги“ в с. Старо Нагоричане

ман. По думите на най-запознатия по това време съвременник и сръбски архиепископ Данило (1270 – 1337), конят на цар Михаил III Шишман се спънал и българският владетел съкрушил своето тяло на земята. Данило приписва смъртта на българския цар на сина на крал Стефан Урош III Дечански (1321 – 1331) – Стефан Урош IV Душан (1331 – 1355), който, като видял как българският владетел паднал от коня, отишъл при него и го умъртвил с оръжието си. После царското тяло било качено на кон и донесено в лагера при крал Стефан Урош III Дечански.

В Душановия законник от 21 май 1349 г. самият цар Стефан Урош IV Душан се хвали, че сам отсякъл главата на българския цар. Всички сръбски извори твърдят, че сърбите убили българския владетел

по време на битката. Византийските извори пък съобщават друго. Никифор Григора (1295 – 1360) и Йоан Кантакузин (1292 – 1383), също съвременници на битката, разказват, че българският цар Михаил Шишман бил смъртно ранен и отведен в лагера на неприятелите. Важно е и допълнението, което прави Никифор Григора – българският цар живял още три дни, без да е в състояние да схване нещастното си, а на четвъртия умрял, понеже не бил в състояние да понесе смъртоносните си рани. Вероятно Григора посочва, че българският цар изпаднал в безсъзнание, затова не бил в състояние да схване нещастното си. Григорий Цамблак (1365 – 1420), желаейки до известна степен да оневини ролята на българския владетел и да предизвика съчувствие у читателя, разказва, че цар Михаил III Шишман бил заловен жив и посечен по-късно от краля.

Несъмнено убийството на царя на бойното поле донесло слава на сръбския владетел. Но едва ли може да се приеме, че ако царят е бил жив, след това той е бил убит, вместо пленен. С пленяването му сръбското кралство би извлекло повече изгоди, както след битката били пленени и българските боляри. А с тях, както се отбелязва в Душановия законник, били взети и техните богатства. Те били толкова много, че сръбската земя се изпълнила с тях. Впечатлен от богатствата, в Законника си, цар Стефан Урош IV Душан ги сравнява с египетските богатства, които взели израелтяните. Интересно е да се разгледа, защо болярите са взели толкова много богатства със себе си. Многобройната войска, която българският цар водел, струвала скъпо и това са били средствата, с които след битката трябвало да се плати на войниците и особено на наемниците.

По думите на Данило, в утрото на следващия ден – неделя (29 юни 1330 г.), сръбският крал свикал събор, и в първия час на деня (това е било около 6:00 – 7:00 сутринта), неговите войни принесли пред него плячката, която оставила българската армия – много злато, неизчетни богатства и прекрасни коне. Наред с тези дарове пред краля били представени и всичките велможи на българския цар. На краката си те имали окови и се поклонили пред крал Стефан Урош III Дечански. Макар и в това сведение да се абсолютизира, че те са били всичките велможи, които българският цар водел, това едва ли е било така, защото както е известно, част от войската успяла да избяга. Въпреки това, значителна част от царските боляри се намирала в този момент пред крал Стефан Урош III Дечански. Мнозина от тях не вярвали, че царят им е убит в битката, както се твърдяло. За доказателство, сръбският крал наредил да извадят мъртвото тяло на българския владетел. Това имало и друга цел, с която си послужил крал Стефан Урош III Дечански, а именно да съкруши напълно надеждата у българските боляри, че царят им бил жив и борбата можела да бъде продължена. Виждайки мъртвото царско тяло, болярите трябвало да осъзнаят свършения факт и да преминат под покровителството на техния нов господар, който ги държал като пленници. На това място Данило е поместил и едно поетично ридание за убития български цар Михаил Шишман, което българските боляри съчинили. Пред мъртвото тяло на своя цар, болярите



Къща музей „Ильо Войвода“

от Кюстендилския край”. С даряваните ценни материали през годините от потомци на видни възрожденски фамилии и помощта на цялата общественост, в изложбата са представени и оригиналният личен пищов и печат на Войводата. Интересен момент е и възстановката на хайдушкото облекло на дядо Ильо, което не претендира с автентичност, но впечатлява с колорит.



Получаване на дарението от сдружение „Хайдутѝ“

От създаването ѝ като музей, къщата отразява борбения път към свободата на дядо Ильо и сподвижниците му, като все още предизвиква интерес и привлича българи, вдъхновени от Възрожденската епоха. При едно такова посещение на членове на сдружение „Хайдутѝ“ се ражда една благородна идея. Те вземат решението

да реконструират облеклото на Ильо Войвода и да го дарят на РИМ Кюстендил. Изработено от майстора на хайдушки носии – Иван Тонев-Гърбача, облеклото е възстановено по снимки на Войводата, направени в студиото на Карастоянов в Белград през 1867 и 1869 г. Носията е ръчно изработена, така както са имали практика майсторите от преди 150 години. Тя се състои от антерия, фустанела и тузлуци. Интересен детайл представлява и фактът, че наред с носията, главата на манекена, на който е поставена е изработена специално, така че да наподобява изключително много личността на Ильо Войвода.

Историческият музей получи своето дарение през септември 2020 г. На официалното представяне в двора на музей, членовете на сдружението бяха облечени в хайдушки носии, а за допълнение показаха автентични оръжия. Днес възстановката може да бъде видяна в къща музей „Ильо Войвода“.

Сдружение „Хайдутѝ“ е създадено преди седем години от родолюбци, като днес наброява двадесет и осем члена от цялата страна, включително и жени.

Седалището им е в гр. Пловдив, а основната цел – събиране, съхранение и разпространение на българските традиции, бит и култура, които са извори на националното ни достойнство и самочувствие от епохата на Възраждането.

Съчетавайки автентичността на традиционния занаят и иновативните възможности, които съвременната епоха предоставя, дарението на сдружение „Хайдутѝ“ от изминалата година, допринася за обновяването на експозицията и поддържането на интереса от страна на посетителя.



Реконструкция на хайдушкото облекло на Ильо Войвода

Димитрина Димитрова, Десислава Стоичкова

Музеите в Баку – Азербайджан

През 2019 г. от 27 август до 25 септември имам възможност да специализирам по програма Horizont 2020 – Knowledge Exchange and Academic Cultures in the Humanities, Europe and the Black sea Region в Азербайджанската национална академия на науките (на азербайджански: *Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (AMEA)*) със седалище в столицата на Азербайджан – гр. Баку. Това е основната държавна изследователска организация, която провежда проучвания и координира дейностите в областта на точните и обществените науки в страната. Основана е на 23 януари 1945 г. Председател в момента е акад. Рамиз Мехтиев – доктор на философските науки.



Централната сграда на Азербайджанската академия на науките

Тя се състои от 5 отдела: „Физико-математически и технически науки“, „Химически науки“, „Науки за земята“, „Биологически и медицински науки“, „Хуманитарни науки“ и „Обществени науки“.

Имам възможност също така, да се запозная с работата и дейността, както и да работя с компютърната система в Националната библиотека на Азербайджан (азерб. *Azərbaycan Milli Kitabxanası*). Тя е създадена през 1922 г. Официално е открита на 23 май 1923 г. в Баку. Фондовете ѝ тогава съдържат 51 000 книги, списания, вестници и други печатни материали, като през 1928 г. тази цифра достига 300 000 бр. Към 1 януари 2005 г. тя съхранява 45 513 244 печатни издания на над 40 езика. През 1939 г. на библиотеката е дадено името на азербайджанския просветител, драматург и мислител Мирза Фатали Ахундов. Зданието е проектирано от архитекта М. Усейнов през 1949 г., а сградата е завършена през 1960 г. В арките, разположени в горната част на фасадата, може да се видят скулптури на Пушкин, Горки, Низами, Гаджибеков, Зардаби, Менделеев, Руставели, Абовян, Ниязи, Бюлбюл и др.

Безспорно най-известната сграда в Баку е културният център „Хейдар Алиев“. Той представлява комплексно съоръжение, което включва „Аудиториум“, музей, експозиционни зали и административни офиси. Носи името на третия президент на Азербайджан – Хейдар Алиев.



Външен вид на Националната библиотека на Азербайджан

Проектът е разработен през 2007 г. от известната архитектка Заха Хадид. Пространствената площ е 57 519 кв. м. височина 74 м. В дизайна на културния център практически не са използвани прави линии. По форма сградата представлява вълнообразен стремеж нагоре и плавно сливане със земята.

Официалното откриване става на 10 май 2012 г. Главното здание на центъра се състои от 3 отдела: Музей „Хейдар Алиев“, експозиционни зали и „Аудиториум“. Сред експозиционните зали са „Шедьоврите на Азербайджан“ с уникални експонати, отразяващи историята на страната и нейното културно наследство. Друга зала е



„Мини-Азербайджан“, в която са експонирани 45 макета на исторически и архитектурни сгради от цялата държава. На третия етаж е разположена експозиционна зала с наименование „Добре дошли в Азербайджан“. Тук са показани историята, културното наследство, изкуството и природата на страната. Музеят на Хейдар Алиев отразява живота и дейността на президента. Представени са автомобилите, които е използвал, много видео и фотоматериали, както и срещите му с ръководители



Сградата на културния център „Хейдар Алиев“

на различни страни. Културният център е признат за най-добрата сграда в света. За това получава награда за 2014 г. на Design of the Year.

Друг интересен музей в Баку е този на съвременното изкуство, открит през март 2009 г. Като обединяващ фактор се явява цветът – интериорът е решен да бъде в бяло. Създаден е по инициатива на първата лейди на Азербайджан г-жа Мехрибан Алиева и при поддръжката на фонда Хейдар Алиев.

Основа на музея е колекцията от най-добрите произведения на живописата и скулптурата на азербайджанския авангард от втората половина



Входът на музея за съвременно изкуство в Баку

на XX в. до наши дни. Това е сбирка от картини и скулптури, изразяващи наблюденията, търсенията и свободата на човешкия дух.

В съответствие с целостта на световното изкуство, в музея са представени творби на живописата и скулптурата на съвременни майстори от други страни. В отделна зала са експонирани и класици на западния авангард като Дали, Пикасо, Шагал и др.

Също е представена колекция на работещи, в този период, класици на изобразителното азербайджанско изкуство като Таир Салахов, Саттар Бахлулзаде, Михаил Абдуллаев, Хусеин Алиев, Таги Тагиев, Надир Абдурахманов,

Елмира Шахтахтинская, Надир Насумов, Октай Садыкзаде, Токай Мемедов, Тогрул Нариманбеков, Омар Елдаров и др. Тук могат да допълня, че на музея подарих каталог на Художествена галерия – Кюстендил и Община Кюстендил, посветен на Владимир Димитров-Майстора, а в знак на благодарност получи изданието, посветено на Азербайджанската съвременна живопис.

Като пример за творчество е представено детското изкуство. Обособено е Арт-кафе и ресторант, включени в структурата

на музея, където може да се види експозицията на художниците-авангардисти. Освен това в него има книжарница за изобразително изкуство и архитектура, експозиционна зала, арт-галерия и видеозала.

Азербайджанският музей на килимите е създаден през 1967 година. Тогава това е единственото учреждение, посветено на изкуството на тъкането на килими. През последните 50 години се помещава в различни постройки. През 2007 г. президентът Илхам Алиев подписва заповед за изграждане на новата сграда за музея на територията на Националния морски парк.

Това става възможно в рамките на съвместен проект на Фондацията „Хейдар Алиев“, Министерството на културата и туризма на Република Азербайджан и ЮНЕСКО. През 2014 г. зданието, което отговаря на всички съвременни изисквания, е завършено. С течение на годините музеят непрекъснато се развива и се превръща в едно от основните хранилища на образци на националната култура на Азербайджан. Архитектът на новата музейна сграда е австриецът Франц Янц. Той е поставен пред трудното предизвикателство да създаде уникална къща за килими, в която богатата колекция на музея да бъде представена по най-добрия начин. Сградата трябва да бъде

модерна и в същото време да отговаря на всички изисквания за спецификата на музея и неговите колекции. Повечето от тях са килими и текстил, които изискват специални условия за съхранение и показване. Авангардната конструкция на сградата, под формата на разгъващ се килим, е изградена от метал и стъкло – много смело решение за музей институция, в който се демонстрира традиционното изкуство. Експозицията е очарователен разказ за историята на азербайджанския килим, който отвежда зрителя в далечното минало. Изненадващо е, че тази история се вписва в авангардния дизайн и тук ясно се вижда как традицията хармонично съчетава естетиката на съвремието

и отново потвърждава универсалността на азербайджанския килим, който може да „живее“ в различни пространства и времеви отрязъци, на кръстопътя на цивилизациите. По този начин, пететажната сграда е проектирана така, че да покрива всички области на дейността на музея – най-голямата площ е дадена за експозиция, повече от 5000 кв.м. Музеят е оборудван със специални съоръжения за съхранение в складовата площ на фонда, включително с отделни помещения за различни колекции, а също така и с единственото хранилище от отворен тип в Азербайджан, достъпно за посетители – бижутериен фонд, където местата за съхранение са проектирани като

витрини. Има пространства за реставрационен център, където музеят активно развива тази сфера от дейността си. Той е обзаведен със съоръжения за провеждане на лабораторни анализи и др. Има зони за образователни дейности на различни етажи. Музеят се превръща в голям културен и образователен център. В оборудваната конферентна зала се провеждат лекции, кръгли маси, срещи, презентации и др. Има малка зала за кино, за временни изложби, читалня и библиотечна зона.

В музея се помещават 10139 експоната и са включени в 7 колекции: Тъкани килими, Рошави килими, Елементи на килими, Артистична металообработка, Керамика, стъкло, дърво, хартия, Текстил, облекло; Бродерия и бижута. Тук се намират изделия от покривната през бронзовата епоха, древността и ранното средновековие, въпреки че по-голямата част от колекцията е насочена към XVIII, XIX и XX век. Основател на музея, килимар, художник и тъкач, автор на фундаменталната книга „Азербайджански килим“ е Латиф Каримов.

Последният обект, за който ще разкажа, е музеят на миниатюрните книги. Това е частна колекция, разположена в центъра на Баку, в района Ичеришехер. Работи ежедневно от 11 до 17 часа без понеделник и четвъртък, като входа е безплатен. Експонатите, представени в него, са лична сбирка на заслужилата деятелка на културата на



Оригиналният външен вид на музея на килимите

Азербайджан Зарифа Салахова. В попълването и увеличението е помагал брат ѝ художникът Таир Салахов и неговите приятели. Открит е на 23 април 2002 г., обявен от UNESCO за световен ден на книгите и авторските права.

Музеят е една от забележителностите на столицата Баку. От момента на създаването до 2018 г. е посетен от над 380 000 посетители, от тях 135 000 чужденци. На 1 октомври 2014 г. той е вписан в Книгата на рекордите Гинес като най-голямата колекция на миниатюрни книги в света. До този момент (2014 г.) тя съдържа 2913 уникални издания, отговарящи на критериите да бъдат с дължина под 3 дюйма (7,5 см).

През 2018 г. колекцията брои повече от 8700 миниатюрни тома от 82 страни на света. На витрините на музея са експонирани 5680 броя, като не липсват и книги от България. Заема площ от 145 кв. м. и се състои от 1 зала с 39 стъклени витрини. Любопитна е витрина 37 с миниатюрни книги, изобразяващи етапите на международното комунистическо движение.

Разбира се, с това музеите в Баку не се изчерпват, внимание заслужават още много други обекти, музеи и галерии. Но мисля, че все пак тези са едни от най-интересните и заслужаващи внимание, и намиращи се на едно световно ниво.

Антон Велес